האחים

צוצי, אחי הבכור, היה כחמש שנים מבוגר ממני ובשנות ילדותי היה קשור אלי יותר מאשר לאִמי. הוא נשלח בגיל צעיר, כנראה לאחר סיום בית הספר היסודי, ללמוד בישיבה המכובדת של הרבי מטאשנַד *Tasnád*, עיירה במערב טרנסילבניה. הדבר היחיד שנודע לי על השנה או שנים שבילה שם הוא שהיו לו הישגים נכבדים בתורת הכדורגל, מקצוע שהתמחה בו יחד עם ווילינגר העֶרשי, חברו מסאטמַר. את הבחור הזה עתיד הייתי לפגוש בתל אביב, באחד מימי הזיכרון שנערכים שנה בשנה ליהודי עירנו, וממנו שמעתי קצת סיפורים מפעילותם המשותפת בישיבה. הערשי זה, בניגוד לאחי, לקח ברצינות את מה שלמד בישיבה, שיחק כדורגל בסאטמַר ולאחר שעלה ארצה, נהיה מאמנה של קבוצת נשים בחולון וממשיך בנושא כאחד מעסקני הספורט המקומיים.

לא ברור אם הגיעו שמועות אלה לאוזני ההורים, מה שבטוח הוא שאבא לא שבע נחת מהישגיו בלימודים, השלים בצער רב עם המציאות והבין שאפסו סיכויי צאצא זה להימנות עם תלמידי החכמים. לכן, כצעד מתבקש, צירף אותו לעסקי הקמח אלא שלפי ההדים שנשמעו בבית, גם בפעילות זו נחל אכזבות לא מעטות. בנוסף לאי אלה הרפתקאות עסקיות שלא היו לרוחו של אבא, צוצי גם נתברך בכיסים מחוררים וסבל מבעיה מתמדת של מחסור במזומנים. אבא כנראה לא היה מוכן לספק את כל צרכיו הידועים והפחות ידועים, ובמצב זה יכולתי רק לנחש איך השיג פתרון לבעיותיו.

באחת השבתות, כשהיינו כבר בדרך הביתה מבית הכנסת, צוצי שלא כהרגלו איחר להצטרף אלינו. בתקופה זו - הייתי כבן ארבע עשרה - אנחנו הבנים כבר לא היינו מתפללים יותר ב"שער התורע", בית הכנסת שבו היה לאבא תפקיד נכבד כגבאי, אלא בבית המדרש לצעירים, ב"תיפערס בחירים". זה היה אמנם נכון רוב הזמן, אבל היו מקרים שהעדפתי להסתובב עם החבר'ה בפארק הגדול, על פני התפילה בבית המדרש. ואם אני הקטן בין החוטאים, על אחת כמה וכמה נכון הדבר לגבי צוצי ואִמי. התפילה אצל הצעירים התנהלה במהירות גדולה יותר, כך שתמיד נותר לנו זמן להצטרף אל ההורים, כשהיו בדרכם הביתה. לאחר שהיינו חוזרים, אבא היה שואל: התפללתם? ולאחר התשובה החיובית באה השאלה המתבקשת, איפה? על כך היינו עונים כמו מקהלה ובלי היסוס: בתיפערעס בחירים, כי היה ברור שכף רגלו של אבא לא תדרוך במקום הזה. והוא תמיד הסתפק בתשובה, אם משום שהאמין בדברינו או, כפי שהיה נדמה לי לא פעם, משום שלא רצה לדעת את האמת. הוא עשה את המוטל עליו, וברוב חכמתו לא ראה טעם לחקור יותר.

דרכנו הביתה הלכה והתקצרה וצוצי עדיין לא נראה באופק. הלכנו בבהילות לחפש אחריו בכל מקום אפשרי, חזרנו אפילו ל "תפארת בחורים" בתקווה ששקע שם בויכוח חשוב, ללא הואיל. עד שבסוף אִמי ,אשר ידע כנראה יותר ממני, מצא אותו משחק ביליארד באחד מבתי המלון.

דוגמא נוספת להפתעות שידע להמציא, היו יחסיו הממושכים עם צעירה נשואה (לא עלינו!) ואם לא די בכך, בעלה היה חסיד בחצר אחד הרבנים. הסיפור העסיסי הגיע לאוזני צעירים רבים ומהר מאד הפך לחגיגת רכילות בכל העיר. כרגיל במקרים אלה, נמצאה גם אותה נפש טובה שדאגה להביא את דבר הקשר האסור לידיעת אימא. היא לא עצמה עין במשך לילות רבים מרוב חרדה למה שעלול להתפתח מהסתבכות זו ואני יכול רק לשער את עגמת הנפש של אבא אשר כאחד מנכבדי הקהילה היה בודאי ער לרינונים שפרחו על הנושא בבית הכנסת.

משחקי הביליארד ומשחקים אחרים כמו גם הרפתקאותיו עם בחורות תרמו לא מעט לחסרון-כיס שהיה שרוי בו לרוב ואבא שלא היה מעודכן בכל מעשיו לא הזדרז למלא את החסר. למרות כל הצרות שסיפורים אלה גרמו לו, לא ראיתי בו בן סורר ומורה, להפך - לי היה נדמה שהיה בן טוב ואוהב לא פחות

מאחיו הצעיר. היה אולי נאלץ לפרוק עול מדי פעם, וחבל רק שלא השכיל לתמרן את ענייניו ללא קונפליקטים מיותרים עם ההורים. מכל מקום אני חב לו תודה על שפתח לפני צוהר אל מסתרי קריאת ספרים. היה מביא הביתה ספרים צהובים, כפי שנקראו בפי כל, שמהם הכרתי את נוואדה והרי הרוקי ואת ההוא, הטוב, שמכל מצב יצא תמיד מנצח. צוצי סיפק גם ספרות יפה - חוברות קטנות ומעוטות עמודים, מיני רומנים קצרים למשרתות אשר די היה בהם לגרות את סקרנותי ואת הרצון לקרוא עוד ועוד.

אִמי היה שונה ממנו מכל בחינה שהיא. במבנה גופו היה דומה יותר לאימא ולמשפחתה; בעל קומה גבוהה מהממוצע, פניו מוארכות, אף קטן וישר, וצבע השערות - באזור הזהוב - הבדילו אותו משאר בני המשפחה. תמיד חשבתי אותו ליפה בין שלושתנו. היינו קרובים יותר בגיל וגם בנפש ולא פעם היה עושה איתי חסד ומצרף אותי למפגשים עם החברים שלו. כפי שקורה לעתים, הבדלי הגיל הלכו והתרחבו עם השנים ובמקביל לכך התרופפו גם הקשרים בינינו ונחלשו לבסוף עוד יותר כשעזבתי את סאטמַר.

בשנים הראשונות בבית הספר היו לו קשיים בלימודים ,ובשתיים או שלוש כתות - לא זכור לי כמה בדיוק - נאלץ לבלות פעמיים. לא הבנתי מדוע נכשל פעם אחר פעם, כפי שלא היה לי הסבר לשינוי שחל אצלו בכתה ד' ואשר התבטא באופן ברור בלימודים. לפתע נהיה תלמיד טוב והשתעשע אפילו ברעיון להמשיך בבית ספר על יסודי, אלא שלדעת ההורים, כל הרצון היפה הזה בא לו קצת באיחור וחשבו שבגיל הזה מוטב לו לרכוש משלוח יד. כך היה והפור נפל, מסיבה לא ידועה לי, על ייצור ארנקים ותיקי עור. אבא מצא מפעל קטן ושם התקבל לעבודה כמתלמד ביחד עם בחור בשם פריד יִידו, בן דוד של ארווין. בתחילת דרכו בעורות, נדמה היה שטוב לו בעבודה ושמח בחלקו; הוא טרח והסביר לי באריכות את תהליך היצירה והפתיע אותי כשהעניק לי במתנה ארנק יפהפה, מעשה ידיו. אבל הרומן עם התיקים לא נמשך הרבה זמן, הוא לא ראה את עתידו במקצוע הזה - אפילו פיתח כלפיו שנאה של ממש - ובסופו של דבר קם ועזב את המפעל. בשיחה שהייתה לנו על כך, חזר והזכיר שוב את ההחלטה האומללה שאילצה אותו לנטוש את הלימודים. כניסת הגרמנים להונגריה ועזיבתו את סאטמַר כדי לחמוק מגיוס למחנות העבודה, שיחררה אותו כליל מעולו של מקצוע זה.